

Slutuppgift från kursen
UNGA SEX och INTERNET

Ingela Keijser
2010

INNEHÅLL

1. Inledning och bakgrund

2. Beskrivning av situationen eller problemet

Unga på nätet och vuxnas frånvaro

Bättre självkänsla kontra negativ spiral med destruktivt beteende

Etik och moral på nätet

Samtala med ungdomar

Kunskapsluckor och sårbart arbete

3. Kunskapsinventering

4. Samverkan

5. Förslag till förändring

6. Slutsatser

7. Referenser och litteraturlista

8. Fotnoter

1. Inledning och bakgrund

Idag brukar man säga att vi för första gången i historien har en yngre generation som har mera kunskaper inom ett område än den äldre generationen och då syftar man vanligtvis på dagens IKT¹. Samhällets gränser för den traditionella kommunikationen håller sakta men säkert på att suddas ut. Man kan nu för tiden träffas irl, in real life, och online, det vill säga uppkopplad via Internet. Exempelvis kan en konversation idag betyda att man har ett samtal mellan två eller fler människor som träffas rent fysiskt, ett meddelande via SMS på mobiltelefonen, en meddelandetråd på Facebook eller en chatt på MSN.

Människor har i alla tider haft behov av uppmärksamhet, någon form av bekräftelse samt få en känsla av sammanhang, så kallad kasam, som beskrivs på sidan 43 i Ungdomsstyrelsen skrift Från snack till verkstad. Förebyggande utvecklingsarbete med ungdomar (2010). I dagens samhälle är detta ganska lätt att få via Internet om man till exempel blir medlem i olika communitys. Detta kan både vara av godo, då man vill vara en del av en gemenskap, och av ondo, då människor olyckligtvis kan bli mobbade eller rent av utnyttjade. Ett exempel är det uppmärksammade fallet som handlar om Alexandramannen, där en man utgett sig för att vara en kvinna vid namn Alexandra, som kontaktat barn och ungdomar i sexuellt syfte (Alexandramannen, Katia Wagner:2009).

En av skolorna här i vår kommun som planerade att ha temadagar med media som ämne på elevens individuella val i klass 8 och 9 fick vetskap om att jag gick kursen unga, sex och internet och bjöd då in mig med önskemål om att hålla en lektion för att diskutera etik och moral på nätet. Jag tog då tillfället i akt att använda Ungdomsstyrelsens metodmaterial "Ses offline?" och inledde lektionen med en heta stolen-övning med en mängd påstående gällande internet. Därefter blev det visning av filmerna "Se mig" och "De skickade runt bilden till alla" med en efterföljande intensiv diskussion om personerna och de olika situationerna i filmerna. Eleven fick under lektionen även genomföra en enkel enkätundersökning då de skulle rangordna vad de tycker är viktigast i sin presentation vid olika tillfällen.

Frågorna var:

- Hur presenterar du dig på en hemsida där du vet att det finns många som känner dig?
- Hur presenterar du dig på en hemsida där du knappt känner någon?
- Hur presenterar du dig när du träffar någon irl?

De fjorton alternativen de fick rangordna var; förnamn, helkroppsbild, msn, kort presentationstext, efternamn, ålder, mobilnr, användarnamn på andra communityn, stjärntecken, bostadsort, blogglänk, ansiktsbild, e-post samt bilddagbokslänk. Resultatet av denna lilla snabba enkätundersökning var att nästan alla dessa elever tyckte att förnamn var viktigast att presentera när det gäller möten, i alla former av träffar, både virtuella och irl. Avslutningsvis fick sedan eleverna skriva ner fritt vilka de viktigaste reglerna som de tycker småsyskon ska ha på nätet och en genomgående röd tråd är att de uppmanar till försiktighet med att lägga ut alltför personliga uppgifter. Det var en mycket lyckad lektion där alla vi inblandade fick mersmak och vi planerar nu att träffas vid nästa tillfälle då skolan ska ha elevens val och fortsätta med detta tema.

---

¹ Källa www.wikipedia.se: **IKT** - informations- och kommunikationsteknik, den del av IT som bygger på kommunikation mellan människor.

2. Beskrivning av situationen eller problemet

Unga på nätet och vuxnas frånvaro

Elza Dunkels skriver i sin bok "Vad gör unga på nätet?" om det motsägelsefulla att vuxna ofta säger sig inte hänga med i internetutvecklingen samtidigt som de anser sig kunna ge förmaningar samt sätta upp regler och gränser för de ungas närvaro i den virtuella världen. I själva verket visar det sig ofta att ungdomar i de flesta fall är duktiga med att själva selektivt sortera vad som är bäst och lämpligt för dem. När jag samtalar med ungdomar kommer det ofta fram hur frånvarande och okunniga de flesta inom vuxenvärlden är gällande datorer, IKT och ungas sexualitet.

Bättre självkänsla kontra negativ spiral med destruktivt beteende

Ett dilemma idag är att ungdomar tror sig få en bättre självkänsla och mer självförtroende genom att publicera alltmer avklädda bilder på sig själva, gärna på communitys där man ordnas i topplistor, samtidigt som få vuxna finns i den virtuella världen där ungdomarna alltmer befinner sig. Detta kan i sin tur medföra att dessa communitys blir en arena där vuxna med negativa avsikter ges möjlighet att kontakta barn och ungdomar med olagliga syften av till exempel sexuell natur. I BRIS-rapporten 2010 (sidan 37) kan man läsa "Höga krav på att vara vacker och prestationshets leder till ätstörningar, självdestruktivitet och ångest.../Den grundläggande känslan av att inte duga.../". Detta bekräftar att det inte alltid är så lämpligt för unga att lägga ut bilder på sig själv då detta kan medföra en negativ spiral, som i sin tur kan ge ungdomar sämre självkänsla och självförtroende. Enligt Ungdomsstyrelsens rapport "Se mig" utgiven 2009 är det nästan 8 % av ungdomar i åldern 16-25 år som publicerat "sexiga" bilder eller filmklipp på sig själva. 1,7% av ungdomar i åldern 16-25 år har någon gång tagit emot ersättning för sex och överraskande är att fastän internetanvändningen fördubblats sedan 2004 är faktiskt denna siffra densamma.

Etik och moral på nätet

Idag är det väldigt lätt att skriva nedlåtande saker på nätet samtidigt som man anser sig inte kunna säga samma sak direkt till personen ansikte mot ansikte. Tonen på nätet blir hårdare samtidigt som ungdomar (och vuxna) tillvänjer sig allt grövre språkbruk vilket medföljer att orden kan få olika betydelser beroende på i vilket sammanhang de har skrivits eller yttrats. I en del fall kan det som yttrats tyckas vara kränkande medan det i andra fall är ett helt acceptabelt språkbruk.

En annan paradox är det fenomen som Pernilla Nigård, doktorand vid Malmö högskola, tar upp i sin studie "Frivillig exponering på Internet bland unga" där hon beskriver hur killar och tjejer på olika sätt vill bemötas och uppfattas av andra på nätet. I intervjuer med tjejer som lägger ut avklädda bilder på sig själva på vissa hemsidor såsom exempelvis Porrigt, BodyContact, Klubb6 och Porrigast påvisar hon att dessa tjejer gärna önskar personliga och vänliga kommentarer angående sina fotografier och då helst inga kommentarer med sexuella anspelningar. När killarna sedan emellanåt gör pornografiska kommentarer, då ofta i syfte att ge sexuell upphetsning, tar tjejerna illa upp eftersom de själva anser att bilderna oftast är smakfulla och inte porriga. Detta innebär alltså en krock eftersom man då inte kan tolka sammanhanget med att lägga ut avklädda bilder på dessa hemsidor och att få sexuella kommentarer. För dessa tjejer finns intressant nog dessutom en oro att deras egna

bilder upptäcks och sprids i andra olämpliga sammanhang och därmed kan de även få en så kallad horstämpel. Killarna i Pernillas intervjuer delar inte alls samma oro för spridning av sina bilder och använder egna avklädda bilder i syfte att söka sexuella kontakter. Det som också är tänkvärt i denna studie är att tjejer och killar delar uppfattningen om att de känner att de får kontroll inför möten med personer de haft kontakt med på nätet som de sedermera skall träffa fysiskt.

För inte så länge hörde jag själv rykten att det är ganska vanligt att ett antal unga tjejer i vår stad faktiskt tillförskaffar sig alkohol genom sexuella handlingar (utförande av oralsex på de killar som tillhandahåller alkoholen). I det här läget är det svårt att identifiera vilka dessa tjejer och killar är eftersom det endast är hörsägen. Jag har försökt att få mer information om detta men det var svårare än jag trodde. Syftet var att i det långa loppet faktiskt nå dessa ungdomar som är involverade i dessa olyckliga aktiviteter. När vi har våra olika tvärsektoriella nätverksmöten kan jag endast informera om vad jag hört ryktesvägen och på så vis få andra förvaltningar och instanser att öppna ögonen för just denna problematik. Ett annat problem i detta läge är tystnadsplikten. Om personal i någon annan förvaltning eller instans vet mer om just dessa ungdomar så kan de oftast inte säga något. Här har vi mycket att arbeta med anser jag.

Samtala med ungdomar

Samtliga fritidsledare som arbetar på fritidsgårdarna i vår kommun har nyligen genomgått en kurs i Motiverande Samtalsteknik (MI, Motivational Interviewing), som vi idag har stor nytta av i vårt arbete. Vi märker att ungdomar som vill prata med oss öppnar sig på ett helt annat sätt än förut när vi samtar och lyssnar genom denna metod.

Kursen unga, sex och Internet har dessutom gett mig en ordentlig tankeställare om HUR jag pratar med ungdomar. Numera tänker jag även på att inte vara fördömande eller skuldbeläggande när jag har en diskussion med ungdomar då vi till exempel pratar om att lägga ut egna bilder på olika webbsidor. Ibland kan det vara svårt att förstå varandra eftersom vi befinner oss i olika diskurser och för att bemöta ungdomar på ett bättre sätt gäller det som vuxen att kunna bemöta ungdomar där de just befinner sig i livet, funderingen, processen eller fungera som ett vuxet bollplank så att ungdomarna kan hitta sina egna lösningar.

Anja Hirdman skriver i Medierådets rapport "Koll på porr" om hur sexualiteten idag har medialiserats. Hon påpekar att "...där det privata hela tiden blir mer och mer intimt, samtidigt som gränserna för vad som är intimt flyttas fram i den mediala offentligheten."/". I och med detta kan man ju då fråga sig hur ungdomar idag ser på sin egen sexualitet och hur de själva ska kunna dra gränsen om det intima ska vara av privat eller offentlig karaktär i till exempel sociala medier. I dagens samhälle är det med tanke på detta kanske inte konstigt att gränsen för sexuell exploatering kan anses vara luddig.

I boken "Men fråga mig bara!" av Allmänna Barnhuset och Ungdomsstyrelsen (2009) får man vägledning om hur man kan upptäcka sexuell exploatering och tips om hur man kan fråga. När en ungdom gått igenom något jobbigt känslomässigt, som till exempel ofrivillig sexuell exponering via nätet, är det ofta svårt att prata om det med någon. Då är det viktigt att som vuxen våga ställa frågor om jobbiga händelser även om man först inte får

något konkret svar av ungdomen. Ungdomar vill ju helst känna tillit till den vuxne innan de vågar prata om det och ibland kan det vara nödvändigt att ställa frågan vid flera tillfällen, för att verkligen visa att man vill bry sig om hur ungdomen faktiskt mår. I och med att man frågar ett flertal gånger bevisar man också att man är finns där som en trygg vuxen. Om ungdomen väljer att anförtro sig är det då viktigt att som vuxen visa empati och inte blir förfärad eller fördöma/skuldbelägga. En annan del som är också är viktig är att man är ärlig om att man har anmälningsplikt. Ibland kan det hända att ungdomen faktiskt är ett brottsoffer när det gäller exploatering på nätet men inte själv är medveten om det eftersom ”jag var ju själv med på det”. Risken finns att ungdomen då skuldbelägger sig själv när man börjar prata om händelsen eftersom de känner att de var delaktiga i det hela. Många vuxna tror att man måste våga fråga just den *rätta* frågan, men enligt ungdomar som blivit tillfrågade i undersökningar tycker de att det viktigast ATT vuxna vågar fråga!

Kunskapsluckor och sårbart arbete

En del i problemet som jag upptäckt är att det finns stora kunskapsbrister gällande vuxnas användande av datorer, ITK, Internet och sociala medier². Återigen fenomenet att vuxna saknas på den virtuella arenan. Jag själv arbetar på fritidsförvaltningen i Ungdomens Hus som fritidsledare och vår verksamhet finns på Facebook med tydlig avsändare för de ungdomar som önskar kontakta oss eller bara vill veta vad som är på gång i huset eller vilka evenemang som arrangeras. Vi marknadsför oss även på Bilddagboken med en annonsknapp om våra evenemang. Problematiken här ligger i att det är sårbart då det är endast jag som antingen har kunskap inom detta eller viljan att möta ungdomarna på dessa virtuella arenor. I vår kommun har det tillsatts en projektgrupp ”Sociala medier” där jag ingår och vi skall nu utarbeta ett policydokument för hur man som kommun och kommunanställd ska förhålla sig i dessa medier. Det som framkommit är också att även om man får som arbetsuppgift att medverka i sociala medier (exempel; Ungdomens Hus Enköping på Facebook) så är det ofta svårt att få förståelse att denna arbetsuppgift tar tid och måste få ta tid så att det kan ingå i det ordinarie kontaktnätet man upprättat på sin arbetsplats.

3. Kunskapsinventering

Linda Jonssons föreläsning om barn och sexuella övergrepp via IT och om BUP-Elefantens erfarenheter från Onlineprojektet var oerhört inspirerande, som gav mig en mängd idéer om hur man kan arbeta fram olika strategier i min egen kommun.

För att kunna analysera hur situationen ser ut i kommunen och vilka instanser ungdomar ska kunna vända sig till om det blir utsatta på nätet är min intention att det initialt ska inbjudas till en träff/konferens med tjänstemän som i sin profession möter barn och ungdomar som kan tänkas fara illa på nätet. Tanken är att inbjudan skall komma från kommunens folkhälsosamordnare samt brotts- och drogförebyggande samordnaren, så att vi på lättare sätt får en dignitet i ämnet unga, sex och Internet. Tjänstemän som kan komma ifråga till denna träff/konferens är föreståndare på de kommunala fritidsgårdarna, skolsköterskor, skolkuratorer och skolpsykologer inom

---

² Källa www.wikipedia.se: **Sociala medier** betecknar aktiviteter som kombinerar teknologi, social interaktion och användargenererat innehåll. Det kan ta sig uttryck i Internetforum, bloggar, wikier, gruppvara, poddradio och artikelkommentarer.

elevhälsan på skolornas högstadium samt gymnasieskolan, personal från Familjens Hus (socialförvaltningen), personal från Nyängen (öppenvårdsmottagning inom socialförvaltningen), personal på ungdomsmottagningen, kuratorer och psykologer på BUP-mottagningen samt ungdomspoliserna. Lokala organisationer och aktörer som även kan bjudas in till detta möte är Nattvandrarerna, Brottsofferjouren, Rädda Barnen samt Tjejjouren. Syftet med detta möte är att informera och ge mer kunskap om unga, sex och internet och även inventera vilka kunskaper som finns i vår kommun gällande just dessa frågor, så att vi kan bilda ett nätverk eller låta frågorna ingå i redan befintliga nätverk för att stärka våra yrkesroller samt att våra kommuninvånare ska kunna få ökad tillgång till rätt instans om något barn eller ungdom far illa på nätet. I Enköpings kommun finns en mängd olika nätverk kring unga där många av dessa tjänstemän och organisationer redan ingår. Det man behöver fråga sig är ”Var finns dessa barn i min organisation?”. En tanke är också att bjuda in Linda Jonsson från BUP Elefanten i Linköping till denna träff/konferens för att berätta hur de arbetar med unga, sex och Internet gällande barn och ungdomar.

4. Samverkan

Vi som arbetar i Ungdomens Hus har enormt goda erfarenheter av att samverka tvärsektoriellt i en mängd olika nätverk gällande ungdomsfrågor av olika slag. Jag anser att vi numera arbetat bort en hel del revirtänkandet i alla fall inom samverkansprojekt mellan fritid, skola, socialtjänsten och kyrkan.

Fyra av alla goda exempel i vår kommun är:

- **MAIA.** En samverkansgrupp som bildat nätverk med olika insatser för ”De Glömda Barnen” riktade till vuxna, barn och ungdomar. (Med ”De Glömda Barnen” menas barn och ungdomar som växer upp i familjer där det förekommer drogmissbruk, våld eller psykisk sjukdom.).
I detta nätverk ingår socialförvaltningen, Ungdomens Hus/fritidsförvaltningen, skolförvaltningen med elevhälsan, kulturförvaltningen, Svenska Kyrkan och IOGT NTO och de insatser som görs är:
  - *Föreläsning* om ”De Glömda barnen” under dagtid för tjänstemän, samt kvällstid för allmänheten.
  - *Klassbesök* i årskurs 8 av IOGT-NTO:s drogförebyggarpool.
  - *Vara Vettig Vuxen-kurs*.
  - *Hoppet-grupper*, terapigrupper för barn och ungdomar.
  - *Vuxna Barn-grupper*, terapigrupper för vuxna som levt som ”De Glömda Barnen” under sin uppväxt.
- **Temadagar i Ungdomens Hus**, då elever i kommunens skolor (elever i årskurs 7-9 på högstadium samt elever i årskurs 2 på gymnasiet) bjuds in och får gå runt på olika stationer i huset där de får information i olika ämnen som gäller för just temadagen:
  - *Snatteri & skadegörelse* riktat till elever i årskurs 8 med information och övningar.
Samarbetspartners här med Ungdomens Hus är bussbolagen, näringslivet, akuten, socialtjänsten, räddningstjänsten, ungdomsmottagningen och närpolisen.
  - *Antitobaksinformation* riktat till elever i årskurs 7 med information och värderingsövningar.
Samarbetspartners här med Ungdomens Hus är SISU – idrottsutbildarna, socialtjänsten genom samordnaren av brotts- och drogförebyggande frågor samt kuratorer och terapiledare.

- *Don't Drink & Drive* riktat till elever i årskurs 2 på gymnasiet med olika upplevelsestationer (bland annat voltbil, alkoholbil och filmvisning) med information angående alkohol och droger vid bilkörning. Samarbetspartners här med Ungdomens Hus är socialtjänsten, räddningstjänsten, NTF och Vägverket.

- **BUT.** Barn och UngdomsTeamet är en samverkansgrupp där grundskola, gymnasieskola, socialtjänst och Ungdomens Hus/fritidsförvaltningen ingår. Syftet med denna grupp är samordning av förebyggande verksamheter, behovsanalyser och strategier för samverkan. Man har bland annat arbetat fram gemensamma case till Ingvar Nilssons utbildning gällande socioekonomiska bokslut samt sammanställt information om vilket föräldrastöd som finns tillhanda i Enköpings kommun i en broschyr.
- **Modellområde.** Under 2009-2011 genomför Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ett utvecklingsarbete i fjorton modellområden i Sverige med modellområdesprojekt som syftar till att barns och ungdomars psykiska hälsa ska mötas med en helhet. Projektet omfattar barn och ungdomar 0-18 år. Ett av modellområdena är Uppsala landsting där vi i Enköping och vår grannkommun Håbo ingår. I vår lokala grupp ingår fritidsgårdspersonal, psykologer och kuratorer från BUP, socialtjänstens öppenvårdsenheter, personal från barnhabiliteringen, elevhälsan, kurator från ungdomsmottagningen, representanter från arbetsmarknadsenheten, högstadielärare, personal från MVC och BVC, polisen, läkare från barnspecialistmottagningen, representanter från intresseorganisationer och brukarorganisationer. På dessa träffar går vi igenom vilka lokala utmaningar vi kan tänkas ha genom att diskutera olika neutrala fiktiva så kallade case gällande komplexa frågor. Målet med detta samverkansprojekt är att utbyta erfarenheter samt lyfta frågan om hur vi faktiskt arbetar inom varje instans. Att både ärligt kunna se vilka hinder som finns i realiteten (exempelvis revirtänkande mellan olika förvaltningar) och samtidigt kunna arbeta fram samverkansmodeller och arbetssätt för att synkronisera insatserna. Vi som ingått i diskussionsgrupperna har inte alltid varit överens om vad som är problemet i de olika fiktiva fallen och detta har inneburit att vi dessutom är oense om vilka lösningar som är mest lämpliga. En fråga som ofta förekom i diskussionerna var tystnadsplikten och sekretessfrågan där alla i gruppen hade en gemensam syn om att dessa oftast var ett hinder i arbetet med att kontakta annan instans för att inhämta information om särskilda individer eller händelser.

5. Förslag till förändring

- Kartläggning av kommunens egen kompetens inom ämnet unga, sex och Internet.
- Utbildningsinsatser för tjänstemän.
- Utbildningsinsatser för elever på respektive skola.
- Livskunskap införs som obligatoriskt ämne i de lokala skolorna.
- Temavecka i ämnet Livskunskap på Ungdomens Hus, där olika instanser som arbetar med ungdomar ska finnas tillgängliga samt att ämnet unga, sex och Internet skall ingå då.

Dessa främjande insatser skulle innebära på en universell nivå att vi som arbetar med ungdomar diskuterar och får mer kunskap i ämnet unga, sex och Internet med syfte att våra ungdomar ska kunna ges chansen att träffa just de personer som finns att tillgå inom kommunen om de skulle bli utsatta på nätet i vilken form det än må vara och då få adekvat hjälp i den mån de behöver det. Förhoppningsvis kan man så småningom på en selektiv nivå identifiera de ungdomar som far illa på nätet och på så vis även börja arbeta på en indikerad nivå med ett förebyggande och åtgärdande sätt med mer individinriktade insatser.

6. Slutsatser

Kursen unga, sex och Internet har medfört att jag fått ännu mer kunskap om hur jag i min profession som fritidsledare kan bemöta ungdomar, både i verkligheten och i den virtuella världen, och att det finns en enorm kunskapslucka i vuxenvärlden, både hos föräldrar men också hos oss som arbetar med barn och ungdomar. Även om det enligt statistiken är få ungdomar som faktiskt berörs när det gäller sexuell exploatering på nätet eller sexuellt utnyttjande via nätet så är det ändå viktigt att ge både vuxna och ungdomar kunskapen om att det förekommer samt genom att lyfta frågor kring unga, sex och Internet i vår kommun i olika förvaltningar, nätverk, intresseorganisationer, brukarorganisationer kan man hålla frågan alltid aktuell.

7. Referenser och litteraturförteckning

- Från snack till verkstad. Förebyggande utvecklingsarbete med ungdomar. Skrift av Ungdomsstyrelsen (2010)
- Alexandramannen av Katia Wagner (2009)
- Ses offline? Metodmaterial av Ungdomsstyrelsen (2010)
- Vad gör unga på nätet? av Elza Dunkels (2009)
- BRIS-rapporten 2010. Låt ungdomarna komma till tals! Och ta dem på allvar! Om myndighetskontakter, skola, psykisk ohälsa och pojkar.
- Se mig – Unga om sex och internet. Rapport av Ungdomsstyrelsen (2009)
- Föreläsningen av studien ”Frivillig exponering på Internet bland unga” av Pernilla Nigård
- Koll på porr – skilda röster om sex, pornografi, medier och unga, rapport av Medierådet (2006)
- Men fråga mig bara! av Allmänna Barnhuset och Ungdomsstyrelsen (2009)
- Modellområdesprojekt 2009-2011 genom Sveriges Kommuner och Landsting www.skl.se/psynk
- Barn och sexuella övergrepp via IT av Linda Jonsson, Christina Warfvinge och Lena Banck vid BUP-Elefanten i Linköping

8. Fotnoter

¹ Källa www.wikipedia.se: **IKT** - informations- och kommunikationsteknik, den del av IT som bygger på kommunikation mellan människor.

¹ Källa www.wikipedia.se: **Sociala medier** betecknar aktiviteter som kombinerar teknologi, social interaktion och användargenererat innehåll. Det kan ta sig uttryck i Internetforum, bloggar, wikier, gruppvara, poddradio och artikelkommentarer.